

Forfatteren beskriver de store endringene i medisinen som skjedde på slutten av 1800-tallet, hvor etableringen av bakteriologien og antiseptikken sto sentralt. Dessverre drøfter han i liten grad hvilken rolle eller påvirkning marinelegene hadde på denne utviklingen. På det hygieniske området var sannsynligvis skipsmedisinen i front, noe som kunne vært drøftet.

McLean sammenlikner helsetilstanden i Royal Navy med helsetilstanden i handelsmarinen og viser at helsetilstanden var vesentlig bedre i marinen. Det kunne vært interessant med en grundigere drøfting av årsakene til denne forskjellen. Han sammenlikner heller ikke helseforholdene i Royal Navy med andre mariner. Komparative studier mellom forskjellige mariner på 1800-tallet kunne sannsynligvis kastet lys over i hvilken grad institusjonelle forhold hadde innvirkning på helseforholdene.

Surgeons of the fleet er meget leseverdige og gir et unikt innblikk i de utfordringene en internasjonal organisasjon som Royal Navy sto overfor – og håndterte – på 1800-tallet.

Jan Knudtzon Sommerfelt-Pettersen

Saniteten i Sjøforsvaret

Fin bok i puslete format

Giorgio Bordin, Laura Polo D'Ambrosio

Medicine in art

383 s, ill. Los Angeles, CA: Getty Publications, 2010. Pris USD 25

ISBN 978-1-60606-044-5

Kunst og medisin har mange felles møtepunkter. Som unge legestudenter hørte vi stadig at «observasjonsevnen oppøves gjennom studiet». Evnen til å se må oppøves både for medisinere, kunstnere og kunsthistorikere.

Boken er skrevet av en italiensk lege, Giorgio Bordin, indremedisiner med spesialitetene hematologi og immunologi, og en kunsthistoriker, Laura Polo D'Ambrosio. Kapitlene er tematisk oppbygd. Forskjellige medisinske emner illustreres med malerier fra antikken til i dag. Bakerst er det en liste over alle emnene. Man kan mistenke at kapitlene er brukt som innledning til forelesninger om de forskjellige temaene.

Det meste er selvsagt figurative malerier, men det er også en del tegninger og grafikk og et enkelt stillbilde fra en film; sykehusgangen i et psykiatrisk sykehus. Man finner

mye medisinhistorie, beskrivelse av mange tilstander, fra dverger og podagra til moderne operasjonssaler og god sykepleie og omsorg, alt satt i en historisk og sosial sammenheng. Middelaldermalerier er satt sammen med moderne malerier. Dette viser at problemene kan være de samme i dag.

Legerollen er godt beskrevet, fra sykebesøk til utføringen av autopsi, stråleterapi av kreft og kirurgisk behandling. Forfatterne er opptatt av forholdet mellom pasienter og behandlere, og det er for øvrig en bra samling av legekarakterer og tannlegebilder. Men hvorfor er tannverk så morsomt?

De fleste av bildene kan man se i europeiske museer, en del i USA. Over 200 kunstnere er representert, mange med flere bilder. Norge er representert med åtte Edvard Munch-malerier og to av Christian Krohg. Kunstverkene favner fra antikke steler til bilder av Moder Teresa fra 1974. Det nyeste bildet er av båtflyktninger fra 2008, *Mare Norstrum*, av den italienske kunstneren Nicola Villa. Det gjør inntrykk.

Layouten er ganske fiks. Kapitlene åpner med et hovedbilde og en medisinhistorisk forklaring. Et utsnitt av hovedbildet brukes så som vignett på etterfølgende underkapitler og andre bilder med samme tema. Til siden for bildene er det korte kunsthistoriske og medisinske kommentarer.

Hvor godt opplegget fungerer, kan man se i det siste kapitlet, som handler om å se «the human dimension of illness». Kapitlet innledes med Christian Krohgs maleri *Syk pike*. Et utsnitt av pikens øyeparti brukes så i innledningen til underkapitlene som handler om å se temaene ensomhet, fengsel, tålmodighet, tilstedeværelse og palliativ omsorg.

Opplegget er praktfullt, men dette er en paperback med flere problemer. For det første gjelder det størrelsen på bokstavene i sidekommentarene til bildene. Jeg som bruker briller med styrke + 3 når jeg leser, må her frem med forstørrelsesglasset. Et annet problem er at størrelsen på bildene ikke er oppgitt. Gamle kirkemalerier med masse detaljer har frimerkestørrelse. Og til slutt, språket: Boken er oversatt fra italiensk til et litt knudrete amerikansk. Jeg kunne også ha ønsket meg en mer uttalt kunsthistorisk vurdering med en plassering av bildene i kunsthistorien.

Hvis denne boken hadde hatt dobbel sidestørrelse med samme innhold, ville det vært en flott kunstbok. Likevel anbefaler jeg den både for leger og kunsthistorikere. Den er svært innholdsrik og viser på en god måte hvordan legers og kunstners blikk har supplert hverandre gjennom tiden.

Ingegerd Frøyshov Larsen

Oslo

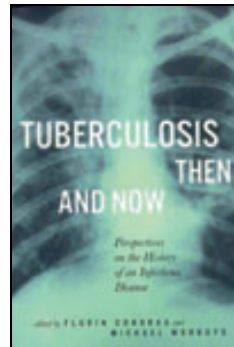
Menneskehetens største svøpe

Flurin Condrau, Michael Worboys

Tuberculosis then and now

Perspectives on the history of an infectious disease. 243 s, tab, ill. Quebec: McGill-Queen's University Press, 2010. Pris CAD 95

ISBN 978-0-7735-3601-2

Denne boken er interessant lesning for alle som er interessert i historie generelt, medisinsk sosialhistorie og tuberkulose som fagfelt. I og med at det er en antologi, der mange forfattere har bidratt, veksler språk og form en

god del; fra et sosiologisk og historisk perspektiv til mer medisinsk-faglige og epidemiologiske synsvinkler der et vanlig publikum vil ha vanskeligere for å henge med. Intensjonen er å trekke lange linjer i tuberkulosens historie og gi innblikk i dens rolle, både som sykdom og fenomen i samfunnet. Hvert kapittel har nærmest form av en trykt forelesning med tettpakket tekst. I hele boken forekommer kun fire illustrasjoner og tre tabeller. Det er fyldige referanselister til hvert kapittel.

I det første kapitlet beskriver forfatterne hvordan måten historikerne beskriver tuberkulose har endret seg gjennom tidene. Noen har vært opptatt av å skildre medisinsk fremgang på området, andre av tuberkulosen som metafor, hvordan samfunnets syn på tuberkulose bestemmer måten tuberkulosepasienter blir behandlet på, og måten de erfarer sin sykdom. Et viktig perspektiv blir da det narrative, fortellinger om enkelt-pasienters tragiske erfaring med sykdommen. Her finnes et rikholdig materiale, både i kunst, litteratur og på film, som viser at den skrekk og elendighet som sykdommen har spredt opp igjennom historien, knapt kan overdriives. Men ikke minst filmmediet er også blitt brukt til opplysning og forebygging, ofte med et narrativt preg med utgangspunkt i personlige historier.

Et helt kapittel er viet «Patient Zero», *New York Posts* fiktive hjemløse narkoman. Forfatterne bruker ham for å skildre den omfattende epidemien med den resistente, høyvirulente nye tuberkulosen som herjet New York i begynnelsen av 1990-årene. Sanatorieperioden vies også betydelig plass. Her finner vi både sosiologisk analyse, der man retter søkelyset mot hva slike «Goffmanske totale institusjoner» gjør med enkeltmennesket, og epidemiologiske perspektiver. Det generelle sosiale stigmaet drøftes også, ikke minst hvordan man i Vesten har endret syn på tuberkulose